

Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinde Yinelemeler

Repetitions in Necip Fazıl Kısakürek's Poems

Öğr. Gör. Dr. Ahmet YILDIRIM

Harran Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Şanlıurfa, Türkiye

Harran University, Distance Education Application and Research Center, Sanliurfa, Türkiye

ORCID: 0000-0002-6338-7009 | Email: ahmet_yildirim@hotmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Yıldırım, A. (2023). Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde yinelemeler. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 13-25.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 30/04/2023 **Kabul Tarihi / Accepted:** 21/05/2023

Yayın Tarihi / Published: 30/06/2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/ June

Cilt/ Volume: 11 Sayı/ Issue: 1

Sayfa / Pages: 13-25

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği tespit edilmiştir. / This article was reviewed by at least two referees and found to be plagiarism free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Siirt University Institute of Social Sciences

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ahmet YILDIRIM). It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited

Öz

Türk edebiyatının önemli simalarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983) ömrünü kalemine adanmıştır. Kısakürek gerek kendisinden önceki edebiyat dünyasını gerek kendi çağının şiir atmosferini bilen, kültürel donanımı ile zengin fikirsel altyapıya sahip bir isimdir. Sanat yaşamını mükemmeliyetçilik hedefiyle kurgulayan şair, zaman zaman yazdığı bazı şiirlerini beğenmeyerek değiştirme ihtiyacı duymuştur. Bu değişiklikleri de bazen fikirsel bağlamda gerçekleştirirken bazen de edebi-estetik sebeplerden ötürü yapar. Bu amaçlar doğrultusunda şiirin anlamsal yoğunluğunu gittikçe artıran Kısakürek; yapı, ses ve söyleyiş unsurlarını da göz ardı etmez ve şiirdeki müzikaliteyi özgün bir noktaya taşır. Farklı tarzı ve edebi kişiliğiyle diğer şairlerden ayrılan Necip Fazıl Kısakürek, eserleri ile Türk edebiyatı için önemli bir yer tutarken edebi ve fikirsel yönüyle sanat dünyasında hep ön planda kalmayı başarır. Bu çalışmada şair, yazar, mütefekkir Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerindeki dilbilimsel yinelemeler ve bu yinelemelerin işlevleri üzerinde durulmuştur. Makalede ilkin bir üslup figürü olan yineleme hakkında bilgi verilmiş, ardından Kısakürek'in şiirlerindeki yineleme türlerine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Necip Fazıl Kısakürek, yineleme, anlam, ritim.

Abstract

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), one of the important figures of Turkish literature, devoted his life to his pen. Kısakürek is a name who knew the literary world before him and the poetic atmosphere of his own age, as well as had a rich intellectual infrastructure with his cultural equipment. The poet, who built his artistic life with the goal of perfectionism, did not like some of his poems from time to time and felt the need to change them. He sometimes made these changes in an intellectual context and sometimes for literary-aesthetic reasons. In line with these aims, Kısakürek gradually increased the semantic intensity of the poem without ignoring the elements of structure, sound and singing and carried the musicality of the poem to a unique point. Necip Fazıl Kısakürek, who differed from other poets with his different style and literary personality, had an important place in Turkish literature with his works and always managed to remain at the forefront of the art world with his literary and intellectual aspects. This study focuses on the linguistic iterations in the poems of poet, writer and thinker Necip Fazıl Kısakürek and the functions of these iterations. In the article, firstly, information about repetition as a stylistic figure is given, and then the types of repetition in Kısakürek's poems are mentioned.

Keywords: Necip Fazıl Kısakürek, repetition, meaning, rhythm.

Giriş

Yineleme, dilin ritmik akışında önemli bir yere sahiptir. Şiirde ses, sözcük, sözcük grubu ve mısra tekrarı biçiminde kullanılan bu dilbilimsel tür “tabanın belirli bir parçasını ya da tamamını yineleyerek bu tabandan türetim veya çekim yapma, bir başka deyişle, başka sözcükbiçimler veya sözlükbirimler oluşturma süreci” diye tarif edilebilir (Uzun, 2006, s. 43). Ayrıca meydana getirdiği sessel uyum, müzikaliteye etki ve manayı kuvvetlendirme gibi işlevselliklerle de şiirde önemli bir görev üstlenir. Özellikle kelime, kelime gruplarının veya bütün bir mısraın tekrarlanmasıyla oluşan sesler, bir ritim meydana getirebilirken bu sayede şiirde akıcılık oluşur ve bir müzikalite ortaya çıkar. “Bu da dinleyende/okuyanda uyanan ses imgesinin melodik bir akış kazanmasını, okunma isteğini artırmasıyla da şiirin akılda tutulmasını sağlayarak kalıcılığını artırır” (Kirkiz, 2013, s. 8).

Yinelemeleri, sadece kuru bir söyleyiş unsuru olarak değerlendirmek yerine şiirin bütününde üstlendiği görevler yönüyle çeşitli işlevlerde kullanıldığını bilmekte yarar var. Yinelemeler, “anlamı düzenleyen, açıklayıp genişleten, vurgulayıp pekiştiren, birbiriyle karşılaştıran; anlamda dalgalanmalar yaratan, söz öbekleri arasında türlü eşitlik ya da karşıtlık ilişkisi kuran bir özellik taşımaktadır” (Dilçin, 1992, s. 78). Yinelenen ifadeler genellikle, yoğun duyguların ortaya çıkardığı bir hisle kelime ya da kelime gruplarının tekrarı biçiminde görülür. Bu duygular çoğunlukla heyecana bağlı sevinme, beğenme, hoşlanma, saygı duyma, nefret etme, kıskanma, öfkelenme vs. gibi durumlarda ortaya çıkar (Selçuk, 2013, s. 579). Şiirde kullanılan yinelemeler sayesinde oluşan müzikalite, mana ile bütünlük sergilediğinde poetik bir işleve bürünür ve düşüncelerin daha etkili bir yöntemle yayılmasını sağlar (Macit, 1996, s. 20). Şiirin ana gayesinin, mutlak hakikati aramak olduğunu düşünen Kısakürek, bunu en ince ve en girift yöntem diye tarif ettiği şiirle yapmak ister. Bu noktada mana-şekil hususuna dikkat çeken şair; his ve fikir gibi şiirin başlıca iki büyük unsurunu birbiriyle uyumlu hale getirebilmek ve şiirini kuruluştan kurtarabilmek için sanatsal anlatımlardan istifade eder (Kısakürek, 2005, s. 475-477).

Geçmişte şiirdeki her parçanın akılda tutulması ve söyleme kolaylığını sağlamak için başvurulan yinelemeler, şiirin yapısal özelliğini de ilgilendirdikleri için günümüzde birçok açıdan ele alınır. Bu sebeple yinelemeler şiirlerde kullanım tarzlarına göre farklılık gösterir. Şiirlerinde yinelemelere oldukça fazla yer veren Necip Fazıl, bunları; kimi zaman bir, kimi zaman birkaç kelime ve kimi zaman da bütün mısraın tekrarlanması biçiminde sağlar. Ayrıca şiirine sanatsal bir anlatım katmak için de bu üslup figürüne başvuran şair, tercih biçimine göre farklı türlerde yinelemeleri kullanır. Bu çalışmada Kısakürek'in şiirlerini biçimbirimsel, sözdizimsel ve anlambilimsel yinelemeler yönlerinden inceleyerek bu yöntemlerin alt başlıkları olan önyineleme, ardyineleme, zıt yapıli yineleme, çaprazlama, kıvrımlı yineleme, zıt koşut yineleme, ikizleme, metinsel yineleme, tırmanma türlerinin şiirdeki mana ve söyleyişe katkılarını incelemeye gayret gösterdik.

1. Önyineleme

Bu yineleme türü, art arda gelen dizelerin her birinin başındaki kelimelerin veya kelime gruplarının tekrarlanmasıyla oluşturulur (Özünü, 2001, s. 118). Bu tarz yinelemelerde ritmik ve anlamsal uyum önemlidir. Geleneksel Türk şiirinde dize başı tekrarlamalarının, modern şiirlerde ritmik bir unsur olarak önemli bir rol oynadığı görülür. Bununla birlikte, aşırıya kaçılan tekrarların şiirin söyleyişinde durgunluk, tek düzelik gibi riskleri barındırdığı unutulmamalıdır (Kirkiz, 2013, s. 96-97).

Sekiz dördlükten oluşan “Kaldırımlar-1” şiirinin dördüncü dördlüğünde *kaldırımlar* ifadesi her dizede önyineleme olarak kullanılır. Necip Fazıl'ın şiir felsefesinde önemli bir yere sahip olan bu sözcük kişileştirme sanatıyla bir ruha bürünür. Yalnızlık ve karamsarlık duygularının yoğun bir şekilde anlatıldığı şiirde sözcüğün yinelenmesini sağlayan asıl sebep kaldırımlar ile şairin özdeşleşmesidir. Böylelikle Kısakürek, kendisi için anlam teşkil eden kavramları önyineleme yoluyla daha öne çıkartmaya çalışır:

Kaldırımlar, çilekeş yalnızların annesi;

Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.

Kaldırımlar, duyulur, ses kesilince sesi;

Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır (Kısakürek, 2005, s. 157)¹

“Kaldırımlar” şiirinde “kaldırımlar” sözcüğü imgesel olarak farklı bağlamlarda kullanılır. Şiirde yalnızlık, korku ve ölüm temaları ön plana çıkar. Dördüncü dördlükte “kaldırım” imgesi, “anne, insan, lisan” ifadeleriyle karşılanır (Karabulut, 2015, s. 611).

“Çile” şiirinde varlığın anlamını arayan şairin trajedisine tanık oluruz. Şiirin anlam dünyası içerisinde bilmecesine yol arayan şair, iki dizede kullandığı *Bir fikir ki* ifadesi ile akıllara nasıl bir fikir sorusunu getirir ve bu önyineleme ile okurda merak duygusunu kamçılar. Kısakürek, tıpkı tiyatronun “didaktik” ve “sosyal fayda” temelinde gelişen misyonunu daha da ileri taşıyarak onun ülkelerin kurtarılmasında başat rol aldığını savunduğu (Yaşar, 2023, s. 145) gibi şiirlerinde de fikir temelli, angaje bir şiir anlayışını geliştirir. Okur buna kafa yorarken şiirin ilerleyen mısralarında bunu anlamlandırmaya çalışır. Necip Fazıl, ruhunda hissettiklerini okura büyük bir içtenlikle ifade ederken şiirin bütününe yayılan fikir sancısını bu önyineleme ile vurgular:

Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap,

Bir fikir ki, beyin zarında sülük.

Selâm, selâm sana haşmetli azap;

Yandıkça gelişen tılsımlı kütük (s. 18).

Yukarıdaki dördlükte şair, “Bir fikir ki” ifadesini tekrarlayarak poetik anlayışının önemli bir yönü olan “fikir sancısı”na gönderme yapmıştır. “Necip Fazıl Kısakürek’in şiiri; ‘çile’nin, ‘metafizik ürperti’nin ve güçlü bir ‘lirizm’in şiiri olmakla beraber büyük bir ‘fikir sancısı’nın ürünüdür” (Karabulut, 2018, s. 86). Bu bakımdan şair, buradaki yinelemeyle iç dünyasındaki arayışları ve huzursuzluğu ortaya koymak ister.

2. Ardyineleme

Bu tür, belirli bir ölçüde ardı sıra gelen dizelerin sonundaki kelimelerin veya kelime gruplarının tekrarı ile oluşur. Sadece ritim için değil, dize sonundaki ifadeye dikkat çekmek ve verilmek istenen mesajı kuvvetlendirmek için yapılır (Özünü, 2001, s. 119).

Necip Fazıl, şiirlerinin çoğunda bir arayış içerisinde görülür. “Olmaz mı?” şiirinde de benzer arayış, dini kodlarla çözülmeye çalışılır. Şiirde *yön yön* sarıldığını ifade eden şair, çeşitli sorularla mutlak hakikate dikkat çeker. *Olmaz mı* ifadesini ardyineleme olarak üç dizede tekrar ederek teslimiyetini vurgulamak ister. Ayrıca *hasret* ardyinelemesi ile de şiirin anlam çerçevesini genişletmeye çalışır:

Yön yön sarılmışım ne yana baksam;

Sarılan olur da saran **olmaz mı?**

Kim bu yüzü çizen sanatkâr ressam;

Geçip de aynaya, soran **olmaz mı?**

Bir parçacığım ben, bütüne **hasret;**

Zaman döne dursun, o güne **hasret;**

¹ Şiir alıntıları şairin *Çile* adlı kitabından yapılmıştır. Bundan sonraki şiir alıntıları için sadece sayfa numarası gösterilecektir. Bkz. Kaynaklar.

Ruhumsa zamanın üstüne **hasret**;

Ebediyet boyu bir an... **Olmaz mı?** (s. 24)

“Allah Diyene” adlı şiirde anlam, muhtelif yerlerde kullanılan ardyinelemenin üzerine kurulur. Şiirin tamamı, ardyineleme olan *Allah diyene* söz grubunu açıklamak için oluşturulmuştur. Şiire de adını veren bu ardyineleme, şiirin mesajını yansıtır:

Her şey, her şey şu tek müjdede;

Yoktur ölüm, **Allah diyene**

Canım kurban, başı secdede,

İki büklüm, **Allah diyene**

Akıl, kırık kanadı için;

Derdi gücü “nasıl” ve “niçin...”

Bağlı, perçin üstüne perçin,

Benim gönlüm **Allah diyene**... (s. 26)

“Dövün” adlı şiirin başlığı ikinci dördlükte kullanılan ardyinelemenin kaynağını oluşturur. Her mısradaki yeni bir olumsuzluğu ifade etmek için kullanılan ardyineleme, şiirde meydana getirdiği müzikaliteyle de dikkat çeker ve şiirin etkisini artırır:

Hey gidi, gölgeler ülkesi **dünya!**

Bir görünmez şeyin gölgesi **dünya!**

Boşlukta ayrılık bölgesi **dünya!**

Bu dünyada yeme, içme ve dövün! (s. 119)

“Zehirle Pişmiş Aş”ta ardyineleme, soru yoluyla oluşturulur. Bu soru tekrarları sayesinde okuru harekete geçirmek isteyen şair, cevabını beklemediği bir soruyu yönelterek bir kutlu amacı hedefler:

Zehirle pişmiş aşı yemeğe **kimler gelir?**

Dilsizce, yalnız Allah demeye **kimler gelir?** (s. 40)

3. Zıt Yapılı Yineleme

Bu yineleme, şiirde geçen bir ifadenin belirli bir mantık çerçevesinde zıt dilbilimsel özelliklerle başka bir dizide kullanılması şeklinde elde edilir (Özünü, 2001, s. 120). “Ne İleri Ne Geri” şiirinde kullanılan zıt yapıli yineleme, aynı anlama gelen sözcüklerin yer değiştirmesiyle oluşturulur. Şair, daha geniş anlam elde edebilmek için aynı anlamı farklı biçimde verir. Şiire ismini veren *ne ileri ne geri* ifadesi ile şair, *fani dünyadan* pek bir fayda umulamayacağını belirtirken bu ifadeyi zıt yapıli yineleme ile *ne ileri ne geri/ ne geri ne ileri* biçimine dönüştürerek aynı zamanda içinden çıkılmaz kısır döngüyü vurgulamak ister:

Ne ileri ne geri;

Kimlerin var haberi

Benim sonsuz dünyamdan?

Belki sabahtan beri

Ve belki de akşamdan,
Bakıyorum bir camdan,
Renk renk billûr ehramdan,
Haberim yok, rüyamdan,
Ne geri ne ileri!.. (s. 338-341)

Dünya yaşamının aslında bir aldatmacadan ibaret olduğu fikrinin işlendiği “Uyumak İstiyorum” adlı şiirde bir kuru ekmekten fazlasına tamah etmeden Yaratıcıya koşulsuz teslimiyet söz konusu edilir. Burada kullanılan zıt yapıyla yineleme sayesinde dünyanın ne olup ne olmadığı netlik kazandırılmak istenilir. Felsefik bir anlayışla insan ve yaşam kavramları anlatılırken daha açık bir anlam içinde dünyanın faniliği vurgulanır:

Bir yurt ki bu, **diriler ölü, ölüler diri;** (s. 273).

Necip Fazıl Kısakürek, üslubun figürlerinden zıt yapıyla yinelemeye başvurarak okuyucunun dikkatini çekmek ister. Bu tarz söz oyunlarından bir başkasına “Var-Yok” şiirinde yer verir. Metafizik endişesini dillendirdiği şiirde “*Var*”ın altında yokluk, yokun altında varlık; ifadesini art arda kullanarak sözcüklerin zıt dil bilgisel özelliklerinden istifade eder:

“Var”ın altında yokluk, yokun altında varlık;

Başımı kaldır da bak, boşluk bile mezarlık... (s. 348)

4. Çaprazlama

Çaprazlama yineleme türünde sözcükler, zıt anlamlı biçimleriyle bir arada kullanılır. Bu yönüyle zıt yapıyla yinelemeyi andırırsa da burada tekrarlanan ifade bulunmaz. Karşıt tezi kuvvetlendirmek amacıyla kullanılan çaprazlama bu yönüyle ise zıt yapıyla yinelemeyle benzerlik gösterir (Özünü, 2001, s. 121).

Necip Fazıl’ın şiirlerinde karşımıza çıkan bu dil bilgisel özellik, şiirin anlam bütünlüğü içerisinde etkili bir yerde durur. Kısakürek, tercih ettiği bazı zıt anlamlı sözcüklerle felsefesini, dünya görüşünü ve olaylara yaklaşımını tarif eder. Özellikle var-yok, varlık-yokluk, iniş-çıkış, yer-gök, iman-küfür, yalan-hakikat gibi zıt anlamlı ifadelerle başvurur. Yaşamında birçok inişli çıkışlı dönem geçiren Kısakürek, bunları şiirlerine konu etmekten geri kalmaz. Ses ve mana birlikteliğine oldukça önem veren şair, *Zıtlar arası ahenk, af ve günah yarışta; / Bütün zıtlar kavgada, bütün zıtlar barışta...* (s. 288) dizelerindeki zıt ifadeleri manaya zenginlik katarak kullanır.

Necip Fazıl Kısakürek, son şiiri olan “Zehir”de tercih ettiği zıt anlamlı “var-yok” sözcükleri sayesinde vermek istediği mesajı daha etkili bir şekilde aktarır. Çaprazlama yineleme ile anlamın temelini bu sözcüklerin üzerine kurar. Ayrıca tezat sözcükleri ritim ögesi şeklinde kullanarak şiirin estetik yoğunluğunu artırır:

Çocukken haftalar bana asırdı;

Derken saat oldu, derken saniye...

İlk düşünce, beni **yokluk** ısırdı:

Sonum **yokluk** olsa bu **varlık** niye?

Yokluk sen de **yoksun**, bir **var** bir **yoksun!**

İnsanoğlu kendi **varından yoksun...**

Gelsin beni **yokluk** akrebi soksun!

Bir zehir ki hayat özü faniye... (s. 310)

“O’nun Sanatı” adlı şiirde Kısakürek, her bendin ilk mısraında kullandığı çaprazlama ile mutlak varlık konusunu etkili bir anlatımla ifade eder. Şiir sanatı içerisinde önemli bir yere oturttuğu “var-yok” kavramlarını bu şiirin temel ögesi olarak işlerken birçok şiirine de konu edinmiştir. Kısakürek bu örnekte, iki sözcüğün zıtlığını sanatsal bir anlatımla ifade ederken bu kavramları teslimiyetçi bir anlayışla açıklama yoluna gider:

(Yok) bir (var)dır;

Geçit vermez;

Dar mı, dardır!

(Yok) bir (yok)tur;

Akıl ermez.

Ne de çoktur!

(Var) bir (yok)tur;

Yusyuvarlak

Dönen oktur.

(Var) bir (var)dır;

O’na varmak...

Bu kadardır! (s. 30)

5. Kıvrımlı Yineleme

Kıvrımlı yinelemede, bir dizenin sonunda yer alan ifade sonraki dizenin başında kullanılır (Özünlü, 2001, s. 120). “Bu Yağmur” adlı şiirde *kıldan ince* ve *nefesten yumuşak yağın* yağmur, imge olarak karşımıza çıkar. Şiirin, “dil ve imge aracılığıyla gerçekliği yoğunlaştıran, en özlü ve en az söze indirgeyen bir anlatımı” (Yaşar, 2012, s. 265) olduğundan Kısakürek, imgesel anlatıma ağırlık verir. Burada kullanılan önyineleme ve kıvrımlı yinelemenin art arda gelmesi ile şiirdeki anlam yoğunluğu oluşturulmaya çalışılır. Bu sayede şair, daha güçlü bir anlatım oluştururken sık tekrarlarla da şiirde müzikalite elde eder:

Bu yağmur... bu yağmur... bu kıldan ince

Nefesten yumuşak yağın **bu yağmur...**

Bu yağmur... bu yağmur... bir gün dinince.

Aynalar yüzümü tanımaz olur (s. 300).

“Uyumak İstiyorum” adlı şiirde görülen *uyumak* kıvrımlı yinelemesi ile şair, vermek istediği mesajı şiirin henüz başında verir. İmge olarak kullanılan bu ifade, ben-anlatıcının arzusunu okuyucuya iletirken aynı zamanda şiirin bütününe yayılan mistik duyguyu bünyesinde barındırır:

Uyku, uyku... Zamansız ve mekansız, **uyumak**.

Uyumak istiyorum; başım bir cenk meydanı (s. 272).

“Sakarya Türküsü”ndeki kıvrımlı yineleme *hamal* ifadesinin ilk mısradaki sonda, sonra gelen mısradaki başta kullanılması ile gerçekleştirilir. Kelimenin yinelenmesi ile elde edilen bu kıvrım durumu şiirdeki manayı bir noktada toplamayı sağlar. Böylelikle okuyucu, kıvrımlı yineleme sayesinde sadece *hamal* sözcüğüne odaklanır:

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke **hamal**.

Hamallık ki sonunda ne rütbe var ne de mal (s. 399).

Yalnızlığı tüm benliğiyle hisseden bir adamın içinde bulunduğu ruh halini sergileyen “Kaldırımlar” şiirinde sokak dekorken yalnızlık ve karamsarlık ana duyguyu oluşturur. Bu yönüyle *bu karanlık sokakta* kıvrımlı yinelemesi, şiirin atmosferi içerisinde mana ve ahenk oluşturmada önemli bir görev üstlenir:

Aman, sabah olmasın, **bu karanlık sokakta**;

Bu karanlık sokakta bitmesin yolculuğum! (s. 157)

6. Zıt Koşut Yineleme

Zıt koşut yineleme, dize veya bölüm başlarındaki ifadelerin sonlarda yinelenmesi şeklinde oluşturulur (Özünü, 2001, s. 119). “Dizenin ilk kelimesi, şiirin anlam ve ses yapısında önemli bir rol oynar, zıt koşut tarzı yineleme ile. Şiirin ses düzeni, zıt veya paralel bir yol izleyerek, şiirin iç dinamik özelliğini kazanır. Böylece, şiir, tekrarların güçlü bir ses düzeni ile güçlendirilir. Zıt koşut yinelemeler, şiirin temasına katkıları açısından da önemli bir role sahiptir” (Kirkiz, 2013, s. 136).

“Kaldırımlar”ın ilk dizesinde görülen *sokak* ve ikinci dizesinde yer alan *yürüyorum* ifadeleri zıt koşut yineleme ile kullanılır. Bu sözcükler, anlam bütünlüğü ve ahenk oluşturmada şiirdeki yalnızlık konusunu destekler. Kimsesiz bir sokakta yürüyen anlatıcı, bu durumu daha etkili kılabilmek için *sokak* ve *yürüyorum* ifadelerini dizelerin başında ve sonunda yineleyerek okuyucuyu şiirin atmosferine dahil etmeyi başarır:

Sokaktayım, kimsesiz bir **sokak** ortasında;

Yürüyorum, arkama bakmadan **yürüyorum** (s. 156).

“Güzel” şiirinin başında yer alan sözcük, detaylandırılarak beyit sonunda yinelenir. Bu şekilde yapılan bir yinelemede sözcüğün anlamı daha çok ön plana çıkar. Ayrıca şiirin muhtevasının anlamlandırılmasında anahtar kavram rolü, zıt koşut yineleme ile tekrarlanan sözcüğe verilir:

Güzel Allahım, senden ne gelecekse gelsin;

Sen ki, rahmetinle de kahrınla da **güzelsin...** (s. 48)

7. İkizleme

Şiirde yer alan bir ifadenin bağlaçla veya bağlaçsız biçimde tekrarlanmasıyla oluşturulur (Özünü, 2001, s. 121). Bazı araştırmalarda, “ikileme” kavramının ikizleme ile beraber değerlendirildiği fark edilmektedir. Dil içerisinde “ikileme”lerin belirli bir fonksiyonu bulunmakta ve hangi kelime dizilerinin “ikileme” olduğu önceden tespit edilebilir niteliktedir. Her kelime “ikileme” oluşturmaya elverişli olmayabilir. Kelimelerin tekrarlanmasından oluşabilecek bir kelime grubu, belki de şekilsel olarak “ikileme”yle benzerlik gösterebilir. Ancak, sadece şekilsellik yeterli olmaz, işlevsellik de önemlidir. Şairler, bazen bir kelimenin anlam yoğunluğunu artırmak veya o kelimeyi daha güçlü hale getirmek maksadıyla tekrarlardan istifade eder. Bu sayede yinelenen ifade güçlü bir vurguya kavuşur. Bu tarz örnekleri ikilemelerden ayrı tutmak gerekir (Kirkiz, 2013, s. 165-166).

Necip Fazıl, yalnızlık ve trajedisini imgesel boyutta anlattığı “Otel Odaları” adlı şiirde bolca tekrarlara başvurarak adeta bir yineleme şiiri vücuda getirir. Her beytin ikinci dizesinde söz gruplarını

yineleyen şair, bu sayede dikkatleri nesnelere üzerine çeker ve otel odasındaki objelerin kişide oluşturduğu ruh halini de yansıtmış olur. İkizleme biçiminde yapılan tekrarların şiirin tamamında aynı düzlemde kullanılması ve özellikle belli nesnelere tercih edilmesi bir duyguyu vermek içindir ki bu da dar ve kasvetli mekânın bireyin sıkışmışlığını göstermeye yöneliktir:

Bir merhamettir yanan, daracık odaların,

İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında.

Gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış,

Küflü aynalarında, küflü aynalarında.

Atılan elbiseler, boğazlanmış bir adam,

Kırık masalarında, kırık masalarında.

Bir sırrı sürüklüyor, terlikler tıpr tıpr,

İzbe sofalarında, izbe sofalarında.

Atıyor sızılarını, çıplak duvarda nabzı,

Çivi yaralarında, çivi yaralarında.

Kulak verin ki, zaman, tahtayı kemiriyor,

Tavan aralarında, tavan aralarında.

Ağlayın, âşinasız, sessiz, can verenlere,

Otel odalarında, otel odalarında!... (s. 161)

8. Metinsel Yineleme

Metinsel yinelemeler, şiirde belirli dizelerin tekrarlanması biçiminde yapılırken ritmi ve vurguyu artırır. Bu yinelemeler, yapının anlamına derinlik katar ve bu sayede şiirin teması da güçlenir. Bazı kaynaklarda metinsel yinelemeler olarak sadece nakaratlardan bahsedilir. “Nakaratların, sözcük öbeklerinden başlayarak tümce yinelenmesine, bölük yinelenmesine kadar uzandığı görülmüştür. Böylelikle, nakaratlarda, bir metnin bir parçası ya da bütünü yinelenmektedir. Nakaratların kullanılmasının amacı, nakaratlarla metnin bütünü arasında anlamsal bir uyum yaratmaktır” (Kirkiz, 2013, s. 195).

“Nakarat” adlı şiirde her dördüğüün ikinci ve son dizesinde aynı ifadenin tekrarını görürüz. Yinelenen bu mısraın deyim oluşu, deyim her dördükte farklı canlı ve unsurlara atfedilmesi, farklı yönleriyle aynı meselenin irdelenmesini sağlar ve herkesi ortak bir motivasyonda birleştirir. Kısakürek bu birleşimi sadece bir deyimle başarır. Şiirin ilk dördüğüünde dadısından duyduğu bu deyim, her dördükte ritmini artırır. Böylelikle “yaşadıkça hayatın; kazdıkça dağın; doğdukça günün; ektikçe yetişmenin değeri bilinecek; nihayet zamanla şiirin künhüne varılacak ve ekmek gibi azizleşecektir

(Karabulut, 2019: 373). Kısakürek, hepsini *Çoğu gitti, azı kaldı* deyimini ile motive ederek bütün varlık ve unsurları bu deyim ile aynı düzlemde konumlandırır:

Küçükken derdi ki, dadım:

Çoğu gitti, azı kaldı.

Büyüdüm, ihtiyarladım,

Çoğu gitti, azı kaldı.

Vur kazmayı dağa Ferhat

Çoğu gitti, azı kaldı.

Kişne kir at, kişne kır at

Çoğu gitti, azı kaldı.

Doğar bir gün benim günüm,

Çoğu gitti, azı kaldı.

Kırk gün, kırk gece düğünüm,

Çoğu gitti, azı kaldı.

Ektik, ektik, yetişecek,

Çoğu gitti, azı kaldı.

Bütün yollar bitecek,

Çoğu gitti, azı kaldı.

Bir gün anlaşılır şiir;

Çoğu gitti, azı kaldı.

Ekmek gibi azizleşir,

Çoğu gitti, azı kaldı... (s. 269).

“Sonsuzluk Kervanı” şiirindeki yinelemeler, bentler arasında olmayıp her bir bendin kendi içerisindeki mısralar arasında gerçekleşir. Bu şiirde her bendin ilk mısrası, son mısradaki yinelenir. Bu tarzda yapılan tekrarlar, anlam ile güçlü bir bağ kurar. İlk bendin birinci ve son mısrasında *Sonsuzluk Kervanı*, *peşinizde ben* diye yinelenen ifade ile şairin kervandaki konumu tarif edilir. Bu kervanda *topal köpek* olmaya razı olan şair, kendi benini tahkir etmekten şeref duyar. İkinci bentteki *Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller* yinelemesi ile peşine takıldığı kervana yetişme telaşesi içerisinde görülen şair, bu kervanın *Altın Kol Silsilesi* olduğunu belirtir. Son bentteki *Sonsuzluk Kervanı*, *istemem azat* yinelemesi ile asıl hürriyetin bu kervana köle olmaktan geçtiğini vurgularken ölümsüzlük anlayışını dini-metafizik perspektifle sunar. “Sonsuzluk Kervanı”nda da görüldüğü gibi yinelenen dizeler şiir içinde derin anlamlar oluşturarak verilmek istenen mesajın daha güçlü olmasını sağlar:

Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben,

Üç ayakla seken topal köpeğim!

Bastığımız yeri taş taş öpeyim.

Bir kırıntı yeter kereminizden!

Sonsuzluk Kervanı, peşinizde ben...**Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...**

Ufuk, önlerinde bayrak kulesi.

Bu gidenler, Altın Kol Silsilesi;

Ölçüden, ahenkten daha güzeller.

Gidiyor, gidiyor, nurdan heykeller...**Sonsuzluk Kervanı, istemem azat!**

Köleniz olmakmış gerçek hürriyet.

Ölmezi bulmaksa biricik niyet;

Bastığımız yerde ebedi hasat.

Sonsuzluk Kervanı, istemem azat (s. 65).**9. Tırmanma**

Daha çok nesirde görülen tırmanma yineleme türü, şiirde de başvurulan dilbilimsel bir özelliktir. Bu tür sayesinde kelimeler, kelime grupları veya cümleler belirli bir öneme göre sıralanarak şiirin anlamsal nabzı artırılır (Özünlü, 2001, s. 120). Kısakürek'in birçok şiirinde kullanılan metinsel yineleme "Bizim Yunus"ta 6 defa tekrarlanan *Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş* ifadesi ve 12 defa yinelenen *Bizim Yunus* dizesi ile okuyucunun karşısına çıkar. Bu örnekte farklı bir nakarat tarzı benimseyen şair, vermek istediği mesajı anlamsal bütünlük içerisinde sunar. Nakaratlar dışında kalan dizeler ise belirli bir sıralama ile tırmanma yineleme türüne örnek teşkil eder. Bu şiirde Kısakürek, tırmanma özelliğinden yararlanarak *Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş* dediği *Bizim Yunus*'un karakteristik yönünü her mısrada biraz daha açar ve şiirin mesajını ortaya koyar. Finalde ise *Bizim Yunus*'un mutlak hakikate yönelimini vurgulamak için *BİR* sayısını ön plana çıkarır:

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Okunu kör nefsin, kılıçla çelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Ölüm dedikleri perdeyi delmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Eli katile de kalkamaz elmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Zaman, onun kement attığı selmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus,

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Toprakta devrilmiş, göğe çömelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus...

Bir zaman dünyaya bir adam gelmiş;

Sayıları silmiş, BİR'e yönelmiş...

Bizim Yunus,

Bizim Yunus... (s. 382)

Sonuç

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli simalarından biri olan Necip Fazıl Kısakürek'in yüzü aşkın eseri yayımlanırken bu eserler, neredeyse edebiyatın her türünden örnekleri içerisinde barındırır. Bu da onun şair, yazar ve mütefekkir olarak anılmasını sağlar. Her ne kadar geniş bir yelpazede eser vermiş olsa da onun şairlik yönü azımsanmayacak ölçüde ön plandadır. Kısakürek, şiirlerinde çoğunlukla bireysel ve metafizik ıstıraplardan hareketle kurguladığı "Allah, peygamber, İslam, çile, insan, ölüm, kadın, şehir, tabiat, daüssıla" gibi konuları irdeler. Bu konuları ele alırken farklı anlatım biçimleri ve yinelemelere başvurarak söyleyişini güçlü kılmaya çalışır. Necip Fazıl, şiirlerinde dilbilimsel unsurlardan biri olan yinelemelere geniş ölçekte başvururken bunları sözcük, sözcük grubu ya da dize tekrarı biçiminde gerçekleştirir. Şiirin dokusunda estetik oynamalar yapan şair, yinelemeleri dilin herhangi bir unsuru olmanın ötesinde onları bilinçli bir tercihle üslubunun önemli figürü olarak tercih eder. Bu sayede şiirinde müzikalitenin yanında kavramları pekiştirerek zengin çağrışımlar elde eder ve şiirde bütünlük oluşturur.

Kaynakça

- Dilçin, C. (1992). Fuzûlî'nin şiirlerinde söz tekrarlarına dayanan bir anlatım özelliği. *Türkoloji Dergisi*, X (1), 77-114.
- Karabulut, M. (2015). İmge kavramı ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde imge. *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (4), 603-618.
- Karabulut, M. (2018). Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde fikir sancısı. *Türk Dili*, 68 (798), 86-91.
- Karabulut, M. (2019). *Üslupbilim (stilistik) ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirleri üzerinde stilistik bir inceleme*. Akçağ Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2005). *Çile*. Büyük Doğu Yayınları.
- Kirkiz, S. (2013). *Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirlerinde yinelemeler* (Tez No. 344673) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Macit, M. (1996). Dîvân şiirinde âhenk unsurları. Akçağ Yayınları.
- Özünü, Ü. (2001). *Edebiyatta dil kullanımları*. Multilingual Yayınları.
- Selçuk, B. (2013). Nef'î'nin kasidelerindeki Farsça yapıları ikilemelerin (terkîb-i tekerrürî) ses ve anlam düzenine etkisi. A. Kartal, M. M. Tulum (Ed.), *Ahmet Atillâ Şentürk armağanı* (s. 577-595) içinde. Akademik Kitaplar.
- Uzun, N. E. (2006). *Biçimbilim-temel kavramlar*. Papatya Yayınları.
- Yaşar, H. (2012). Sezai Karakoç'un imge evreni bağlamında "Tut" şiirinin imgesel çözümlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 264-275.
- Yaşar, H. (2023). Konakta oynanan bir tiyatro. M. Durmuş, M. Karabulut (Ed.), *Necip Fazıl Kısakürek anma ve armağan kitaplar dizisi-14* (s. 144-150) içinde. İhlamur Kitap.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Beyanı

Makale tek yazarlı olarak hazırlanmıştır, herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.